

Souhrn doporučení 2013

„Diagnostika a léčba systémové AL amyloidózy“

A. DIAGNOSTIKA A STRATIFIKACE SYSTÉMOVÉ AL AMYLOIDÓZY

V této kapitole je tabulkovou formou předloženo klinické třídění amyloidóz, především je ale shrnuta

problematika systémové AL amyloidózy z hlediska její symptomatologie, významu různých vyšetřovacích metod, racionálního diagnostického algoritmu a prognostické stratifikace.

Tab. 1 Zjednodušená klasifikace nejčastějších typů amyloidóz (Kyle, 1995; Hassan, 2005)

Klasifikace	Typ amyloidu	Prekurzorový protein
Systémová AL amyloidóza („primární amyloidóza“)	AL	Ig-VL LŘ λ nebo κ
Ložisková AL amyloidóza	AL	Ig-VL LŘ λ nebo κ
AA amyloidóza („sekundární, reaktivní amyloidóza“)	AA	Protein A
Senilní systémová amyloidóza (získaná SSA)	ATTR	Transthyretin
Hereditární amyloidóza (familiární amyl. polyneuropatie)	ATTR	Transthyretin
Další hereditární typy amyloidózy		
AApoA-I	Apo A-I	Apolipoprotein A-I
AGel (finská hereditární amyloidóza)	AGel	Gelsolin
AFib	AFib	Fibrinogen A α
ALys	ALys	Lysozym
Hemodialyzační amyloidóza	A-β2M	β2-mikroglobulin

AL - „light chain“ amyloidóza, LŘ - lehké řetězce monoklonálního imunoglobulinu, Ig - imunoglobulin

Tab. 2 Klinické projevy systémové AL amyloidózy (Bird, 2004; Gertz, 2009; Ryšavá, 2013)

Všeobecné, nespecifické projevy: slabost, malátnost, únavnost, úbytek hmotnosti		
Subjektivní příznaky	Objektivní projevy	Klinické syndromy
Dušnost a palpitace	Periorbitální purpura („račí nebo pandí“ oči)	Nefrotický syndrom
Synkopální stavy	Sufuze spojivek	Chronická renální insuficience
Ortostatická hypotenze	Amyloidová depozita v oblasti víček a ve sklivci	Sy. karpálního tunelu
Dysfonie	Makroglosie (otisky zubů)	Senzomotorická periferní neuropatie DKK („sy. neklidných nohou“)
Dysartrie	Alopecie (zejména u žen)	Autonomní neuropatie
Dysfagie	Hepato-splenomegalie	Městnavá srdeční slabost
Dysgeusie	Portální hypertenze	Poruchy rytmu
Dysestézie a parestézie DKK	Kožní ekchymózy, vaskulární purpura	Malabsorpční syndrom
Obstipace a průjem	Periartikulární depozita	Paréza žaludku a syndrom pseudoobstrukce
Inkontinence moče a stolice	Svalová pseudohypertrofie (ramenní „epolety“)	Séronegativní neerozivní artropatie
Časté infekce	Exoftalmus (i jednostranný)	Sy. obstrukce dýchacích cest, pleurální výpotek
Projevy krvácení do GIT	Zvětšení slinných žláz	Ložiskové a difuzní plicní infiltráty
Erektivní dysfunkce	Onychodystrofie	Anasarca
Suchost sliznic (sicca-like syndrom)	Kožní a tuková depozita amyloidu	Hyposplenismus
Zhoršení sluchu a zraku	Otoky DKK a pleurální výpotek	Hypotyreóza
Anhidróza	Lymfadenomegalie	Addisonova choroba
Klaudikace DKK a žvýkacích svalů	Nízká hodnota TK	

DKK - dolní končetiny, GIT - gastrointestinální trakt, sy. - syndrom, TK - krevní tlak

Tab. 3 Přehled vyšetření nezbytných pro diagnózu a určení stádia AL amyloidózy (volně dle Dispenzieri, 2012)

<p>Všichni nemocní Tkáňová biopsie   Necílená, případně cílená biopsie orgánů   Barvení konžskou červení s průkazem metachromazie v polarizovaném světle   Určení typu prekuzového proteinu některou z dostupných metod (imunohistochemie či imunofluorescence imuno-elektronová mikroskopie, hmotnostní spektrometrie) Vyšetření krve a kostní dřeně   Vyšetření krevního obrazu   Vyšetření kostní dřeně (aspirační a bioptické) včetně M-FC a imunohistochemie Biochemické vyšetření séra   Alkalická fosfatáza (jaterní frakce) a GMT (časný signál infiltrace jater), bilirubin, kreatinin a glomerulární filtrace, albumin, kyselina močová, troponin, NT-proBNP (event. BNP), TrT, VLŘ séra (včetně indexu κ/λ), standardní gelová a imunofixační elektroforéza séra, hladina f. X Vyšetření moče/24 hod.   Proteinurie/24 hod., případně PCR („protein/creatinin ratio“), dále i imunofixační vyšetření moče Vyšetření srdce   RTG hrudníku   EKG   Echokardiografie včetně tkáňové dopplerometrie   Holterovské monitorování srdeční činnosti</p>
<p>Výběrová indikace dle klinického obrazu   Ultrazvukové (případně CT) vyšetření jater a sleziny   MRI srdce   HR-CT vyšetření plic   Spirometrické vyšetření plic   EMG   Vyšetření vegetativních funkcí (Ewingův test)   Endoskopie GIT   Vyšetření stolice na tuky   Hladina karotenu v séru   Prealbumin   HLC, včetně indexu HLC κ/λ (Hevylite)</p>

M-FC – multiparametrická průtoková cytometrie, NT-proBNP – propeptid mozkového natriuretického peptidu, VLŘ – volné lehké řetězce imunoglobulinu, EKG – elektrokardiografie, CT – počítačová tomografie, RTG- standardní radiografie, MRI – magnetická rezonance, RTG – radiografie, HR – CT – „high resolution“ počítačová tomografie, EMG – elektromyografie, GIT – gastrointestinální trakt, HLC- vyšetření párů těžkých/lehkých řetězců Mlg („heavy/light chain“)

Tab. 4 Diagnostická kritéria systémové AL amyloidózy dle IMWG (Rajkumar, 2011; 2013)

<p>Musí být splněna všechna 4 kritéria:</p> <p>1. Průkaz postižení alespoň jednoho orgánu, tj. ledviny, srdce, jater, GIT, nervu aj. depozity amyloidu, nikoliv v důsledku jiné choroby 2. Průkaz amyloidu v odebrané tkáni s použitím: - aspirační biopsie podkožního tuku a kostní dřeně, případně slinné žlázy nebo přímá biopsie postiženého orgánu   - barvení pomocí konžské červeně   - průkazu fibril amyloidu pomocí elektronové mikroskopie 3. Přímý průkaz AL („light chain“) typu amyloidu: - s použitím hmotnostní spektrometrie   - s použitím imunohistochemie či imunofluorescence   - s použitím imunoelektronové mikroskopie (v ČR prozatím nedostupné) 4. Rozpoznání monoklonální proliferace plazmatických buněk na základě: - přítomnosti M-proteinu v séru a/nebo v moči   - abnormálního poměru VLŘ κ/λ v séru   - průkazu populace monoklonálních plazmocytů v kostní dřeni (imunohistochemie nebo M-FC)</p>

IMWG - International Myeloma Working Group, GIT - gastrointestinální trakt, VLŘ - volné lehké řetězce, M-FC - multiparametrická průtoková cytometrie

Tab. 5 Průkaz postižení orgánů při systémové AL amyloidóze (Gertz, 2005) („Consensus opinion from the 10th International symposium on amyloid and amyloidosis, Tours, 2004“)

Ledviny	proteinurie/24 hod. > 0,5 g/den, převážně albuminurie
Srdce	ECHO: průměrná šířka stěny myokardu > 12 mm s vyloučením jiné kardiální příčiny
Játra	celková šíře jater > 15 cm s vyloučením pasivní kongesce kardiálního původu nebo hodnota jaterní frakce ALP > 1,5 krát vyšší oproti horní hranici normy
Nervový systém	periferní: klinické projevy symetrické senzomotorické periferní neuropatie DKK, autonomní: porucha evakuace žaludku, známky pseudoobstrukce, porucha vyprazdňování bez známek přímé orgánové infiltrace
GIT	v případě příznaků endoskopické vyšetření s odběrem bioptického vzorku
Plíce	bioptická verifikace v případě vyjádřených příznaků a radiografických známek intersticiálního postižení
Měkké tkáně	makroglosie, artropatie, klaudikace při podezření na vaskulární amyloidózu, kožní depozita amyloidu, myopatie a svalová pseudohypertrofie, lymfadenopatie (i lokalizovaná), syndrom karpálního tunelu

ECHO - echokardiografie, ALP - alkalická fosfatáza, DKK - dolní končetiny, GIT - gastrointestinální trakt

K histologickému potvrzení diagnózy AL amyloidózy lze použít i odběr z alternativních míst: biopsie podkožního tuku v oblasti břicha tenkou jehlou a/nebo biopsie slinné žlázy, rekta nebo gingivy, při negativitě cílená biopsie postižených orgánů.

Tab. 6 Diagnostický algoritmus systémové amyloidózy

Podezření na amyloidózu	klinické příznaky a laboratorní „varovné“ známky (elevace NT-proBNP, ALP, proteinurie > 0,5 g/den)
↓	
Provedení nezbytných vyšetření	
Biochemické vyšetření	SPE + IFE + UPE + FLC
Biopsie	necílená (podkožní tuk, rektum, jazyk) → <i>při negativitě</i> → cílená - dle dominantně postiženého orgánu (ledvina, myokard, játra)
	→ potvrzení přítomnosti amyloidu (metachromazie konžské červeně v polarizovaném světle)
	→ typizace amyloidu - imunohistochemie/hmotnostní spektrometrie
Vyšetření kostní dřeně	průkaz monoklonální plazmocelulární populace - imunohistochemie/průtoková cytometrie
	vyloučení asociace s MM, WM či NHL
Orgánové postižení	ALP, CB-U/den, renální funkce
	EKG, 2D ECHO, ev. MR myokardu
	UZ/CT břicha
Vyloučení hereditární amyloidózy	vyšetření DNA z periferní krve

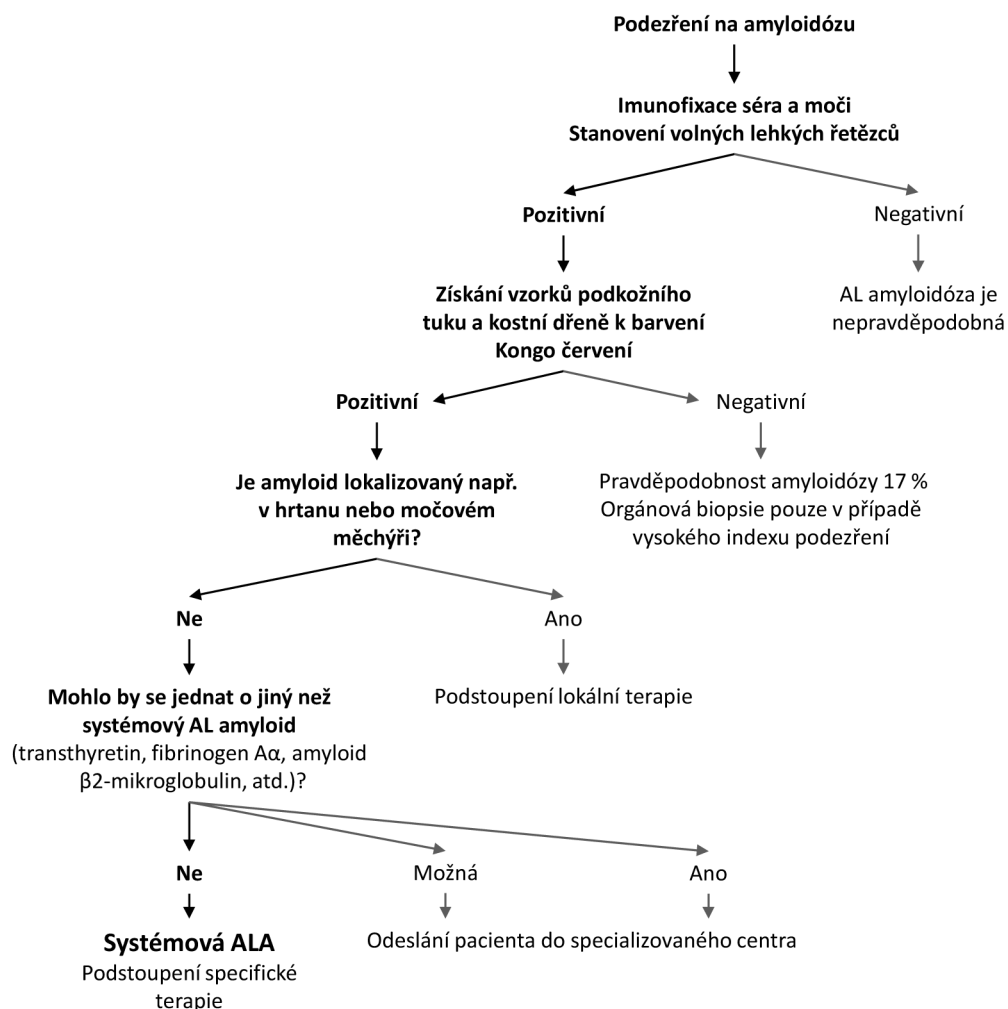
SPE - elektroforéza sérových proteinů, IFE - imunofixace, UPE - elektroforéza proteinů moči, FLC - stanovení sérových hladin volných lehkých řetězců imunoglobulinu, MM - mnohočetný myelom, MW - Waldenströмова makroglobulinemie, NHL - ne Hodgkinův lymfom, ALP - alkalická fosfatáza, CB-U - proteinurie, EKG - elektrokardiografie, ECHO - echokardiografie, MR - magnetická rezonance, UZ - ultrazvukové vyšetření, CT - vyšetření počítačovou tomografií

Tab. 7 Varovné příznaky, nasvědčující možnosti systémové AL amyloidózy (Merlini, 2012)

Postižený orgán	Výskyt (%)	Časné „red flags“	Senzitivita (%)
Srdce	70	NT-proBNP > 332 ng/l BNP > 73 ng/l	100 89
Ledviny	70	Albuminurie > 0,5 g/24hod. eGF < 50 ml/min. na 1,73 m ²	
Játra	22	Zvýšení ALP a/nebo GMT při vyloučení jiných příčin	
Periferní a autonomní neuropatie	14	Neuropatická bolest a ztráta teplotního cití Erektivní dysfunkce	
Měkké tkáně Kožní purpura Makroglosie Svalová pseudohypertrofie	13	Syndrom karpálního tunelu	

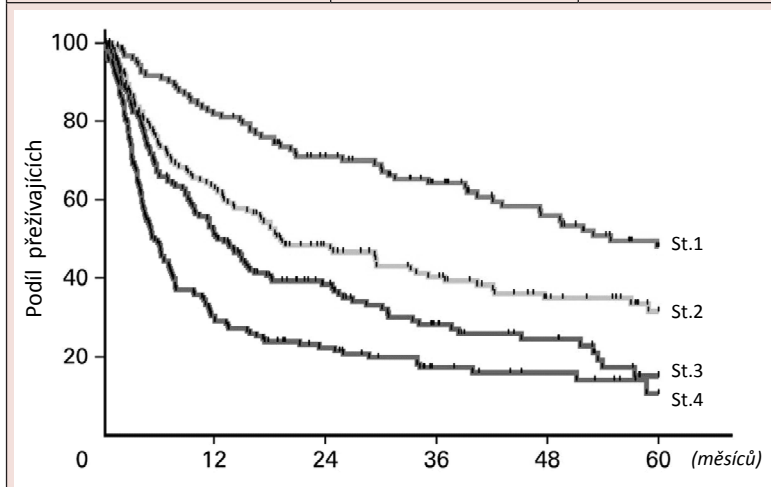
NT-proBNP - propeptid mozkového natriuretického peptidu, BNP - mozkový natriuretický peptid, GF - glomerulární filtrace, ALP - alkalická fosfatáza, GMT - glutamyl transpeptidáza

Tab. 8 Diagnostický postup při rozpoznání AL amyloidózy (modifikace dle Gertze, 2011)

Tab. 9 Revidovaný „Mayo Clinic“ stážovací systém systémové AL amyloidózy (Kumar, 2012)

Skóre 1: cTnT ($\mu\text{g/l}$) $\geq 0,025$ nebo NT-proBNP (pg/ml) $\geq 1,800$ nebo FLC-diff. (mg/l) ≥ 180				
Stadium	I	II	III	IV
Celkové skóre	0	1	2	3
Zastoupení (%)	25	27	25	23
OS (més.)	94	40	14	6
5leté OS (%)	59	42	20	14

Použití BNP (≥ 400 ng/ml) namísto NT- proBNP: velmi podobný význam pro stratifikaci a prognózu, včetně hodnocení celkového přežití ($p < 0,001$). cTnT - c-troponin, NT-proBNP - N-terminální pro-mozkový natriuretický peptid („N-terminal pro-brain natriuretic peptide“), FLC - volné lehké řetězce imunoglobulinu („free light chain“), OS - celkové přežití („overall survival“), St. - stadium mnohočetného myelomu

B. LÉČBA SYSTÉMOVÉ AL AMYLOIDÓZY

Historicky patří mezi nejúčinnější léky používané v léčbě amyloidózy glukokortikoidy a alkylační látky (melfalan, cyklofosfamid) zpravidla používané v kombinaci. Dnes jde o léčebný standard zvláště u pacientů, kteří nemohou tolerovat intenzivnější léčbu (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa). U řady nemocných lze použít intenzivnější léčbu s využitím inhibitoru proteasomu bortezomibu (zpravidla první volba), s využitím imunomodulačních látek nebo s využitím autologní transplantace periferních kmenových buněk (ASCT). Cílem léčby je dosáhnout kompletní hematologické léčebné odpovědi (CR), což je předpokladem pro zastavení poškození orgánů depozity volných lehkých řetězců a nastartování reparačních mechanismů, které vedou k orgánové léčebné odpovědi (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa).

Doporučení pro ASCT

Pro vybrané nemocné s AL amyloidózou mladší 65 let, s nevelkým poškozením organismu amyloidem a s dobrou srdeční funkcí je považována vysokodávkovaná chemoterapie s autologní transplantací krevtvořných buněk za optimální léčebný postup. Je nutný individuální přístup zohledňující věk, celkový klinický

stav pacienta, míru poškození orgánů při AL amyloidóze a přidružené další nemoci. Dávka melfalanu se pohybuje v rozmezí 100-200 mg/m² (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa).

Doporučení pro léčbu bortezomibem

Bortezomib má z dostupných léků pravděpodobně nejvyšší účinnost a v rámci nemyeloablativních postupů dosahuje nejvyššího počtu léčebných odpovědí při současné dobré toleranci léčby (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa). Dlouhodobé výsledky, vliv na celkové přežití však prozatím (v roce 2013) nejsou známy. Nejvyšší počet léčebných odpovědí přináší léčba kombinací bortezomibu s cyklofosfamidem nebo melfalanem a s dexametazonem (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa). Kombinace bortezomibu s alkylačním cytostatikem a dexametazonem přináší podstatně vyšší počet léčebných odpovědí a kompletních remisí, pokud je použita v rámci léčby první linie než při jejím použití v rámci léčby relapsů (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa).

Doporučení pro léčbu thalidomidem

Thalidomid v kombinaci s dalšími léky je účinným lékem u AL amyloidózy. Jeho použití je provázeno

významnou toxicitou. Počet CR a léčebných odpovědí je nižší a čas do dosažení léčebné odpovědi je delší než při léčbu bortezomibem. Thalidomid tak může být léčebnou alternativou pro nemocné refrakterní nebo nevhodné k jiné léčbě (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa).

znamnou toxicitu. Počet CR a léčebných odpovědí je nižší a čas do dosažení léčebné odpovědi je delší než při léčbě bortezomibem. Lenalidomid tak může být účinnou léčebnou alternativou především pro refrakterní nemocné či pacienty s polyneuropatií (stupeň doporučení B, úroveň důkazu IIa).

Doporučení pro léčbu lenalidomidem

Lenalidomid v kombinaci s dalšími léky vykazuje účinnost v léčbě AL amyloidózy, má ovšem také vý-

Tab. 10 Definice hematologických léčebných odpovědí u pacientů s AL amyloidózou (Gertz, 2005; Gertz, 2010; Comenzo, 2012)

Kompletní remise (CR)	Parciální remise (PR)	Progrese
<ul style="list-style-type: none"> Negativní výsledek průkazu monoklonálního imunoglobulinu v séru a v moči imunofixační elektroforézou Normální poměr volných lehkých řetězců imunoglobulinů (FLC), normální absolutní hodnoty FLC 	Více než 50% redukce FLC-diff	<ul style="list-style-type: none"> Znovuobjevení prokazatelného monoklonálního imunoglobulinu z CR nebo opakovaně abnormální FLC poměr kappa /lambda 50% vzestup koncentrace monoklonálního imunoglobulinu v séru z PR, nejméně ale o 5 g/l Vzestup koncentrace monoklonálního imunoglobulinu v moči nejméně o 200 mg/den Vzestup koncentrace volného lehkého řetězce (FLC) nejméně o 50 %, absolutně na hodnotu vyšší než 100 mg/l
	Velmi dobrá parciální remise (VGPR)	
	Redukce FLC-diff na méně než 40 mg/l	
	No response (NR)	
	Léčebná odpověď méně než PR	

CR - kompletní remise, PR - parciální remise, VGPR - velmi dobrá parciální remise, NR - no response – nenaplněna kritéria PR ani progrese, FLC-diff: rozdíl mezi sérovými koncentracemi volných lehkých řetězců kappa a lambda

Tab. 11 Definice orgánových léčebných odpovědí u pacientů s AL amyloidózou (Gertz, 2005; Gertz, 2010; Comenzo, 2012)

Orgán	Léčebná odpověď	Progrese
Srdce	NT-proBNP odpověď (snížení > 30 % a zároveň snížení ≥ 300 ng/l u pacientů se vstupní hodnotou NT-pro BNP ≥ 650 ng/l; nebo NYHA odpověď (pokles o ≥ 2 stupně u pacientů se vstupní hodnotou NYHA 3 či 4)	NT-proBNP progrese (vzestup o >30 % a zároveň nárůst absolutní hodnoty o ≥ 300 ng/l); nebo cTnT progrese (nárůst ≥ 33 %); nebo pokles EF (snížení ≥ 10 %)
Ledviny	50% snížení 24hodinové proteinurie (nejméně 0,5 g/den) pokud předléčebná hodnota proteinurie je > 0,5 g/den. Kreatinin a kreat. clearance se nesmí zhoršit o více než 25 % vstupní hodnoty.	50% nárůst proteinurie za 24 hod (tato musí být vstupně nejméně 1g/den) – nejméně o 1g/den nebo zhoršení kreatininu nebo kreat. clearance o 25 %.
Játra	50% snížení abnormální hodnoty ALP Zmenšení velikosti jater nejméně o 2 cm – na základě UZ vyš.	50% zvýšení ALP nad nejnižší abnormální hodnotu
Periferní nervový systém	Zlepšení EMG nálezů	Progrese neuropatie dle EMG